

Památník národního písemnictví
Literární fond Břetislav Hůla
Rukopisy vlastní
Články

Huc, Gabel & Hašek

H Ů L A Břetislav		Č. inv.: 42
PAMÁTNÍK NÁRODNÍHO PÍSEMŇICTVÍ LA - SK - LEO ● PNP ●	Pozůstalost (fond): Hůla B.	Uložení:
		Č. přír.: A 27/57
		Č. neg.:

H Ů L A Břetislav :

Huc, Gabel & Hašek, sp. s r. o. , Článek, 4 ll, strojopis, 4

4 ll

Zpracoval:

Datum:

St 29 996 68

Od jinošství až po předčasnou smrt provázela Jaroslava Haška cestovatelská vášně, lišící se od tuláckého pudu - Hašek nebyl vagabund - tím, že byla v podstatě funkcí tvořivého ducha. Kde-koli byl, vždy zůstával ve službách a pod tlakem nenasytné zvědavosti. Je mnoho povídek, které Hašek napsal ze svých toulek po Praze, po Čechách, po Moravě, Slovensku, Haliči, Maďarsku, po Charvátsku a Srbsku, po německých a italských i rumunských provinciích Rakouska-Uherska, po Švýcařích, Bavořích, po Sasku, možná i po Bulharsku a konečně pak za světové války křížem krá-žem po evropském i asijském Rusku. Ke všem těmto povídkám, mosai-kovým kamínkům ke Švejkovi, čerpal z vlastního názoru, ze zkuše-nosti, z toho, co viděl, slyšel, zažil a prožil.

Jsou však i povídky ze zemí, kam se Hašek nedostal - Afrika, Ame-rika, Asie a z ní především Čína. Exotické prostředí, ~~ze~~ kterého z vlastní zkušenosti neznal, obstarala Haškovi četba, podporova-ná znamenitou pamětí.

x

x

x

Čagan-Kurenskou povídku otiskl J. Hašek v Koprivách, roč. III. čís. 13 z 22. června 1911 pod pseudonymem Ant. Pejšek.

V povídce se vypráví, jak obelstil Mongol Sakadža z kmene Chalchasů misionáře, který obcházel pohany v šatu domorodců se žlutou kulič-kou na čepici, zavrhoval boha Uison-Tambu a hlásal katolickou víru v poříčí řeky Paga-golu. Bůh Uison-Tamba měl pijáckou tvář, po obou stranách jeho sochy stály jiné dvě sošky, vyplazující jazyk na zna-mení úcty. Sakadža zanevřel na svého boha, poněvadž nezabránil ško-dám povodňovým, a pražené proso, které modle dříve obětoval, jedl nyní sám.

Byl tedy dosti vnímavý pro působení katolického misionáře a ten zase velmi dobře se vyznal v praktických výhodách, které hlásání pravého náboženství může vynést. Pokud nesbíral se svého těla vši "tu-lakci", věnoval se sbírání peněz - sapek i uncí stříbra, provo-zoval obchod se sobolinou a byl také ve službách pekinských velko-obchodníků jako vymahač dluhů, yao-čang-ti, který se mezi domorodci hanlivě jmenoval "žrout Mongolů", poněvadž vymáhal úroky z úroků a lichvařil.

Procestoval "krajinu trávy", byl přepaden v zemi Ortušů, hlásal ka-tolictví, ale všude už sebrali mu před nosem peníze z kapes domo-

rodečů jiní misionáři a lamové ze Sok-po-mi, jen v údolí Hobilchánu, kde žil Sakadža, se ještě neobjevili kněží boha Fo a boha Samčimičebatu.

Sakadža misionáře pohostil ovesnými buchtíčkami, pečenými v popelu, a misionář se mu odvděčil bohabojným kázáním dlouho do noci, až pták yuen u jezírka ~~xxxxxxx~~ je poslal spat. Misionář s úspěchem kázal odříkavost a pohrdání majetkem, neboť Sakadža se ráno poklonil Prastarému, to jest slunci a pak spolu odejeli do Modrého Města, ubytovali se v hostinci "U třech dokonalostí", prodali Sakadžovy velbloudy, koně i voly, misionář zastrčil výtěžek do svého opasku a vrátili se domů.

Sakadža svrhl s podstavce sochy bůžků, misionář na prázdném sloupu vztyčil kříž. Když pak se misionář zdráhal zůstat u Sakadži, který ho chtěl mít u sebe jako zástupce nového katolického boha, tu hostitel ho v noci uškrtil a zakopal pod sloup se znamením nového náboženství. V opasku misionáře našel pětkrát tolik uncí stříbra, než bylo strženo za velbloudy, koně a voly, což bylo důkazem, jak znamenité a požehnané je nové náboženství. Tak se stal pohan Sakadža zbožným katolíkem, tloustl a zabíjel vši, což dříve nedělal, dokud věřil ve stěhování duší.

x

x

x

Odkud čerpal Hašek, když psal tuto satiru?

Dne 21. října 1753 se narodil v Praze Antonín Haníkýř, jezuita a kaplan, který na památku ~~xxxxxx~~ prvního století od roku 1729, kdy byl Jan Nepomucký vyhlášen světcem, dal podnět k založení tiskového podniku "Dědictví sv. Jana Nepomuckého". Tento podnik vstoupil v činnost 22 let po smrti zakladatele, který se stal předchůdcem nakladatelských průmyslníků Jandy, Poláčka a jiných knižních magnátů, rozšířivších kapitálové zdroje o členské podíly pevných odběratelských kádrů v Družstevní práci, ELK-u a podobně.

Každý člen /tehdy se říkalo "úd"/ "Dědictví Svatojanského", který složil jednou pro vždy 10 zlatých, dostal všecky knihy tohoto nakladatelství, vyšlé ode dne zaplacení podílu, bezplatně. V nakladatelství "Dědictví" vyšly i knihy velmi cenné - Eckertova Posvátná místa král. hl. m. Prahy, Bible, a nikoli v poslední řadě Cesty misionářské, které Mongolskem, Tibetem a říší Čínskou vykonali Huc a Gabet, kněží kongregace sv. Lazara v Paříži. Zčeštil Karel Jindřich. /Podíl údů Dědictví Svatojanského číslo 74. na rok 1887. S 19 obrázky a mapou Číny. Na skladě v knihkupectví B. Stýbla v Praze, E. Hölzla v Olomouci a K. Winikra v Brně. Tiskem

kníž. arcib. knihtiskárny /Rohlíček a Sievers/ v Praze./
 Kniha, kterou napsal misionář-lazarista Huc, čítá 671 stránek
 220 x 130 mm, a obsahuje nejen popis dalekých cest, které autor
 se svým společníkem podnikal v letech 1844 až 1852, ale všimá
 si také pečlivě mravů a zvyků četných národů a národků v té
 obrovské končině. Vyzbrojen jazykovými znalostmi, obeznámen
 s rozmanitou náboženskou věroukou, vkládá do svého cestopisu
 porůznu také historické, zeměpisné, politické, sociální i jazyko-
 zpytné vsuvky, jimiž se snaží přiblížit evropskému čtenáři ten-
 ráť dvojnásobně tajemnou "říši středu". Tendence je ovšem přís-
 ně katolická.

Oba misionáři vyrazili z Pekingu na koních a velbloudech a po
 dlouhé, namáhavé pouti dorazili k cíli - do hlavního města Ti-
 betu Lhassy. Pan Huc velmi chválí obyvatele mongolských stepí,
 zvaných "krajinou trávy" /tsao-ti/. Zvláště vyzdvihuje statečnost
 kmene Chalchasů, jež poznali cestou do Čagan-Kurenu čili Bílé
 Ochrady. Líčí primitivní náboženské představy domorodců, věřících,
 že bůh se viditelně ~~kv~~vtěluje v živého člověka, jemuž pak přísluší
 jméno Guison-Tamba. Autor viděl sochu bůžka Žluté řeky v pagodě
 na podstavci ze žlutých cihel; byl velmi ohyždný: "Na široké, splo-
 štělé, pijácké tváři poulilo se dvě blyskavých očí, velikosti
 slepičího vejce.. Po obou stranách modly stály dvě postavy, vypla-
 zující jazyk na znamení úcty" /str. 109/.

Cestou se misionáři živili praženým ~~xx~~ prosem, ovesnou kaší a ne-
 pohrdli, když byli uhoštěni někde buchtíčkami z ovesné mouky,
 pečenými v popelu.

Na cestu odložili misionáři evropský i čínský šat a oblékli se
 po mongolském způsobu.

Přeplavili se přes mnohé řeky, mezi nimi i přes říčku Paga-gol,
 než se dostali do Ku-ku-hoto, to jest Modrého města, kde se uby-
 tovali v hostinci "U třech dokonalostí". Seznámili se s vychytra-
 lým Číňanem, který se živil vymáháním dluhů - Číňané ~~xx~~ říkají
 yao-čang-ti, domorodí Mongolové pak nenávistně: "žrůt Mongolů".
 Přezdívka je výstižná, poněvadž "vymahač dluhů" připisuje k dluž-
 ným částkám úroky, a úroky z úroků, dlužník je obírán o poslední
 sapeku - nejmenší minci -; nemá-li již jmění, aby zaplatil unce
 stříbra, v něž původně malý dluh vzrostl, "spokojí se" vymahač
 dluhů i sobolínou, stejně vzácnou kožišinou tehdy, jako ještě dnes.
 Poznali také mongolského ministra tu-dze-lakoi, šťastně prošli
 banditským, lupičským krajem kmene Ortušů, hovořili s tibetskými
 lamy, kteří je poučili, že Budha se jmenuje u Číňanů Fo, v zemi Sok-
 po-mi, což znamená Mongolové, se nazývá Borhan, v Tibetu pak Samčé-
 mičebat, v Modrém městě Hobilchán a ve Velkém Kureni Guison-Tamba.

4
Autor pan Huc se také zmiňuje o tom, že Mongolové říkají slunci "prastarý". Když "prastarý" zajde a krajina se hrouží v soumrak, tu nad říčkami a bažinami se rozléhá jarým hlaholem vodního ptáctva. Kromě divokých husí a kachen, čápů a jespáků stahuje se k večeru na plochy rybníků a potoků také yuen-yang, velikosti obyčejné kachny s okrouhlým zobákem; hlavu má červenou, kropenou bílými tečkami, ocas černý, ostatní tělo pěkné, nachorůžové barvy: "Unylý, melancholický křik tohoto ptáka je podoben táhlému, pronikavému vzdechu, jakoby žalostnění trpícího člověka. Ptáci ti vždy žijí po dvou, milují odlehlá, ovodněná místa, rádi hrávají spolu nad hladinou vodní a nikdy neodlučují se od sebe. Yuen je sameček, yuang samička; párek nazýván yuen-yuang. Číňané tvrdí, že oba ptáci brzy zahynou, oddělí-li je od sebe" ~~XXXXX~~ /str.112/.

x

x

x

Spolupráce misionářů pánů Huca a Gabeta na Haškově povídce Čagan-kurenské je ~~zřetelná~~ nepochybná.

Patří k dobrému právu satirického řemesla, dává-li některým názvům a jménům jiný, leckdy právě opačný význam a smysl. Stojí za povšimnutí, že v Haškově povídce jistý druh obtížného hmyzu, "červené vši", dostal název, který v Hucově cestopisu je vyhrazen mongolským ministrům - "tu/dzě/-lakci".

Nebudeme Haškovi ~~mu~~ vytýkat ani příliš volné zacházení s názvy zosobněných Budhů. Celá povídka je bezbožecké tendence, jejímž vyvrcholením je odpověď na otázku, odkud vzal Hašek jméno pro hrdinu své povídky, šibala, taškáře a konečně i vraha Sakadžu? Pan Huc, podává stručný výklad buddhismu, poznamenává, že Budha je také zván Sakdžou nebo Šakdžou. Z boha Sakdži udělal Hašek prostou operací svého lotříka Sakadžu.

x

x

x

Ještě v jedné povídce použil Jaroslav Hašek výtěžků misionářské pouti pánů Huca a Gabeta. O rok dříve než Čagan-Kurenská povídka vyšla v březnu 1910 v Karikaturách satira "Mučednická smrt německého misionáře v Číně.-Z vypravování Číňana z velkoobchodu Staňkova v Praze." Také tu je zřejmě prokazatelný zdroj informací o Číně v knize "Svatojanského dědictví". V této povídce však ještě ostřeji vystupuje omezené ručení spolupráce Jaroslava Haška s pp. Hucem a Gabetem.